

CRISTINA NICOLAESCU

**AN INTRODUCTION TO
CANADIAN FEMININE
LITERATURE**

**INTRODUCERE ÎN LITERATURA
CANADIANĂ FEMININĂ**

Copyright © 2013, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

NICOLAESCU, CRISTINA

Introducere în literatura canadiană feminină /

Cristina Nicolaescu. - București : Pro Universitaria, 2013

Bibliogr.

ISBN 978-606-647-513-6

821.111(71).09:396

ABBREVIATIONS

- FY – *Friend of My Youth*
MJ – *The Moons of Jupiter*
DHS – *Dance of the Happy Shades*
PL – *The Progress of Love*
LGW – *Lives of Girls and Women*
OS – *Open Secrets Something - Something I've Been Meaning*
to Tell You
TLGW – *The Love of a Good Woman*
HFCLM – *Hateship, Friendship, Courtship, Loveship, Marriage*
LP – *Larry's Party*
SD – *The Stone Diaries*
RL – *The Republic of Love*
Hap. – *Happenstance*
SC – *Small Ceremonies*

PREFATĂ

Această lucrare se adresează în principal studenților care doresc să se inițieze în literatura canadiană feminină din curiozitate științifică sau în vederea înscrierii la un program de master în studii canadiene, dar și oricui este interesat de acest subiect, indiferent de motivație. După expunerea teoretică a problematicii genului și a tematicii specifice prozei feminine, cu puternice marcaje feministe, aplic metodologia descrisă operei a două scriitoare reprezentative din literatura anglofonă a Canadei și totodată din literatura universală. Este doar unul din mijloacele prin care urmăresc să sprijin promovarea literaturii canadiene în spațiul românesc. Așadar, lucrarea își propune să analizeze operele ficționale ale autoarelor canadiene Carol Shields și Alice Munro din această perspectivă, relevând constant interesul deosebit al acestora pentru identitatea femeii prin raportare la privilegiul puterii deținut de bărbat, precum și pentru constituirea femeii în subiect, cu autonomie și voce în construirea propriei vieți. Scopul acestei lucrări este să demonstreze că schimbarea percepției asupra genului în societatea contemporană occidentală este reflectată în modul în care personajele scriitoarelor Shields și Munro își asumă rolurile de gen, în special în relațiile de cuplu și familie, totodată reliefând raportul dintre identitatea lor de gen și libertatea de acțiune.

Am ales să examinez reprezentările genului în literatura feminină anglofonă cu exemple din toate perioadele de creație ale autoarelor propuse, pentru a indica evoluția artei lor narative și a viziunii lor. Am ilustrat cu următoarele romane de **Carol Shields (1935-2003)**: *Small Ceremonies* (1976), *Happenstance* (1980), *Swann* (1987), *The Stone Diaries* (1993),

Larry's Party (1997), *The Republic of Love* (1992), *Unless* (2002) și unele povestiri din următoarele volume de **Alice Munro** (1931 -): *Dance of the Happy Shades* (1968), *Lives of Girls and Women* (1971), *Something I've Been Meaning to Tell You* (1974), *Who Do You Think You Are* (1978), *The Moons of Jupiter* (1983), *The Progress of Love* (1986), *Friend of My Youth* (1990), *Open Secrets* (1994), *The Love of a Good Woman* (1998) and *Hateship, Friendship, Courtship, Loveship, Marriage* (2001). Prin selecția realizată am marcat schimbările petrecute odată cu trecerea de la secolul douăzeci la secolul douăzeci și unu în cazul ambelor autoare, care s-au cunoscut și admirat reciproc.

Lucrarea este structurată pe patru capitole care tratează variate aspecte ale feminității în raport cu masculinitatea, ca parte a constituirii identității individuale. Organizarea capitolelor corespunde gradului de complexitate treptată a argumentelor, urmând un traseu de la personal la social în intersectarea cu conceptele de feminitate și feminism.

Cercetarea în domeniul studiilor de gen evidențiază condiționarea dintre identitatea personală și contextul socio-cultural în sensul particularizării fenomenelor de psihologie socială, dar totodată acestea converg spre descrierea *in extenso* a aspectelor generale-umane. Am urmărit cum sunt reflectate în opera autoarelor Carol Shields și Alice Munro aceste realități fundamentate pe jocul dintre stabil și variabil în formarea identității de gen. Deși considerate de critica occidentală ca fiind scriitoare feministe, am constatat că un feminism mai accentuat se regăsește la Munro în opera ei timpurie, sub forma expunerii dominației masculine în cadrul relațiilor de putere. La Shields, acesta este mult mai estompat, deoarece autoarea surprinde acest fenomen din realitatea societății contemporane și anume apropierea dintre genuri în sensul în care tot mai multe femei sunt orientate spre o carieră și tot mai mulți bărbați se implică în activități altădată specifice femeilor. Rămâne discutabil dacă această apropiere surprinsă în opera ei

este un mesaj optimist pentru un dialog mai bun între sexe atât în plan social, cât și personal sau este doar un deziderat. Acesta este motivul pentru care am analizat aspecte referitoare la tipuri de dragoste sau efectele dispariției ei, victimizare și libertate de acțiune, tipologii masculine și feminine corespunzătoare unui tipar arhetipal. Datorită faptului că acțiunea umană este declanșată de resortul unor procese psihice, am abordat acest aspect și din punct de vedere psihanalitic, formarea psihicului uman (fie feminin sau masculin) neputând fi separat de formarea identității sexuale și de gen.

Deoarece feminismul canadian s-a manifestat în mod predominant și preminent ca activism, mi-am bazat cadrul teoretic pe feminismul psihanalitic promovat de teoreticienele franceze și americane care s-au inspirat din teoria lui Lacan, în baza faptului că ideologia lor a fost agreată și adoptată în Canada. Activistele canadiene au folosit aceste idei în încercarea lor de a aduce prin forța argumentelor psihologice, sociale, morale și etice revalorizarea femeii și a feminității. În ceea ce privește maternitatea, au existat și încă mai există divergențe de vederi. De asemenea, teoriile diverse referitoare la corp și incorporare mi-au servit drept liant între procesele psihice și acțiune, distingând între diferitele tipuri de corpuri și rolul lor în relațiile de gen. Această schemă ideatică a constituit în linii mari baza analizării corpusului, fiecare etapă fiind prezentată mai jos pe capitole și subcapitole.

Shields și Munro urmează tradiția realistă, dar există evidente trăsături postmoderniste în cărțile lor mai recente, ca și elemente de romanț și mister. Northrop Frye definește romanțul (romance) ca intermediar între roman și mit: „The romance, which deals with heroes, is intermediate between the novel, which deals with men, and the myth, which deals with gods” (*Anatomy of Criticism* 306). Autoarele reconfigurează inegalitățile de gen în societatea patriarhală, precum și implicațiile sociale și psihologice ale acestora în contextul

cultural canadian. Mi-am construit demonstrația pe ideea că genul este reprezentat în corpusul analizat prin diferite tehnici literare specifice modurilor ficționale descrise de Northrop Frye în *Anatomia Criticii*, care deși sunt diferite, nu se exclud. Criticul canadian identifică două mari direcții în literatură: cea simbolic-alegorică, cu elemente de mister și cu arhetipuri, și cea de-a doua realistă, bazată pe principiul cauză-efect. Intersectarea acestor moduri a deschis noi posibilități de abordare ale identității de gen a personajelor, cu accent pe cea mai subtilă și intimă cunoaștere a psihicului uman, în dimensiunile lui arhetipale. Frye evidențiază faptul că există forme hibride ale modalităților ficționale, fapt prin care am explicat existența îmbinării între elemente aparent contradictorii. De aceea, pentru analizarea operei ficționale a celor două scriitoare, am făcut referire la realism și postmodernism, și de asemenea la tradiția goticului feminin („female gothic”) în cazul lui Munro, pentru. Pentru Shields sunt specifice tehnicile coincidenței și accidentului, care sunt anti-realiste și se încadrează în forma ficțională descrisă de Frye drept romanț. Pentru Munro este specific subgenul „Southwest Ontario Gothic” (denumit astfel de Graeme Gibson), căruia îi mai aparțin și alți autori ca Timothy Findley, Margaret Atwood, Marian Engel, Robertson Davies, James Reaney, Barbara Gowdy and Jane Urquhart. La Munro, ceea ce este familiar devine straniu și invers, prin strategie narativă.

Deoarece temele sunt similare în opera celor două autoare, le-am putut analiza comparativ, ceea ce nu a mai fost realizat până acum. Ele prezintă viața domestică a unor oameni aparent obișnuiți, care învață din experiențele lor de viață, supuși cerințelor în creștere și schimbărilor din societatea contemporană, încă patriarhală. Elementele gotice din opera lui Munro, împreună cu tendința personajelor ei feminine de avea fantezii și a romanța proiectându-și dorințele refulate, aparțin modului simbolic-alegoric. Am exemplificat aceasta prin

practica de creare a legendelor, devenită aproape o tradiție în orașele din Ontario. Contextul psihologic, social și local al povestirilor ei este foarte puternic, furnizând particularități nu doar regionale, cum s-a spus despre opera ei timpurie, ci ale experienței trăite de personaje, care relevă înțelegerea profundă de către autoare a condiției umane în spațiul canadian (*Friend of My Youth, Something I've been Meaning to Tell You, Who Do You Think You are?*). De asemenea, am identificat elemente de mister și romanț în opera ficțională a lui Shields (*Swann, The Republic of Love*), în care dragostea unește lumea reală cu cea fantastică și chiar de basm. Sigur, elementele romantice apar într-o manieră parodică, sunt mijloace de interogare a umanismului în societatea contemporană, așa cum este cazul romanului *Unless*, în care căutarea conceptului de bunătate este motiv inexplicabil al separării fiicei de mamă. În urma acestor analize am ajuns la concluzia că psihicul femeilor este descris ca diferit de cel al bărbaților, în sensul că femeile își creează o lume paralelă celei reale, după cum și Del din *Lives of Girls and Women*, pierdută în fantezii, este totuși în căutarea realului. Mai mult decât bărbații, ele par a avea nevoie să scape din situația reală, care poate fi una plină de frustrări, dorințe refulate, căci sunt sortite unei vieți în care trebuie să aibă roluri stereotipe de soții casnice și mame. Ele se apropie mai mult de irațional, sensibil, mutabil, ca sirenele ce trăiesc în apă, în comparație cu bărbații, care în mod stereotip sunt asociați cu raționalitatea, afectivitatea redusă, simțul practic, cum este Minotaurul, cu picioarele ferm înfipte în pământ. Deși sunt diferiți psihologic, bărbatul și femeia se apropie unul de celălalt prin forța sentimentelor de prietenie și dragoste. Viziunea dublă a autoarelor asupra lumii ca obiectivă și subiectivă ar corespunde dualismului masculin/feminin, însă unele personaje feminine nu se conformează rolurilor prescrise ('undoing gender'); fie își doresc o carieră (*Lives of Girls and Women, Unless*), nu vor să se căsătorească și nici să aibă copii

(Del în *Lives of Girls and Women*, Almeda în „Meneseteung”), fie se răzvrătesc pentru o idee (Norah în *Unless*), își doresc emancipare (Ada în *Lives of Girls and Women*), vor dreptate și independență față de autoritatea masculină (Enid în *The Love of a Good Woman*). Acestea sunt tipologii asociate cu figurile mitice ale zeițelor Artemis și Atena și figura legendară a Antigonei, în comparație cu mult mai numeroasele personaje care se încadrează în tiparul caracterologic și comportamental al figurilor mitice Afrodită, Hera și Demetra, în legătură cu care am discutat dragostea senzuală, căsătoria și maternitatea.

Masculinitatea este mai slab reprezentată în opera ficțională a lui Munro, în general aceasta fiind respectată de personajele feminine cu vederi tradiționaliste (felul în care mătușile lui Del își adulează frații în *Lives of Girls and Women*). La Shields, tot pe motivul tradițiilor, portretele masculine din *The Stone Diaries* sunt imagini pozitive (Cuyler, tatăl lui Daisy, soții ei Hoad și Flett). În două din romane (*Happenstance* și *Larry's Party*), narațiunea este construită din perspectiva masculină, autoarea dovedind o bună cunoaștere a psihologiei masculine prin constatările interesante pe care le face. Portretul lui Larry, de exemplu, florar și designer de labirinturi, este al unui un om obișnuit care s-a căsătorit, a divorțat, a devenit tată și s-a recăsătorit, a avansat în carieră, detașându-se de stereotipiile specifice societății în care trăiește. El își analizează corpul, masculinitatea, a devenit conștient de importanța limbajului și a tuturor acestor elemente în relaționarea cu sexul opus. De asemenea, analizând personaje ca Martin Gill (*Small Ceremonies*) și Jack Bowman (*Happenstance*) mi-am fundamentat teoria că la Munro feminismul este mai accentuat, iar la Shields este mai vizibilă ideea că dialogul dintre sexe poate fi îmbunătățit, iar diferențele nu trebuie exagerate. Am descoperit în opera lor o preocupare constantă mai degrabă pentru condiția umană în contextul specific canadian – deși cu un puternic accent pe cea a femeii - ca experiență trăită și

devenire prin viața lor interioară, ca și prin forțele sociale și culturale sau cerințele dictate de context și interacțiunile cu ceilalți. Sentimentele și emoțiile puternice ca dragostea și dorințele sau impulsurile afective ori lipsa acestora au un rol major în caracterizări, fiind percepute ca forțe motivante/paralizante pentru acțiune sau care determină lipsa acțiunii.

În **Capitolul 1** intitulat *Methodology and Concepts* am prezentat metodologia și conceptele care stau la baza cadrului teoretic al cercetării, prin care am evidențiat modurile de reprezentare ale genului în corpusul ales. Cele două abordări prin care analizez corpusul sunt cea feminist-psihianalitică și mitic-arhetipală. Prima abordare face posibilă reliefaarea legăturii dintre procesele psihicului uman și identitate (cu atitudinile, comportamentele și alegerile aferente) din perspectiva feministă (de la teoria freudiană la J. Lacan, J. Kristeva, L. Irigaray, H. Cixous, N. Chodorow și J. Benjamin), contrastate cu teoriile lui Foucault și de Beauvoir, iar cea de-a doua în sprijinul stabilirii unor tipologii conform imaginilor zeitelor din Panteonul grecesc, folosite ca arhetipuri (Northrop Frye și Neil Philip). Prin împletirea acestor abordări am construit fundalul teoretic al analizelor, pe baza conceptelor socio-culturale de identitate, sine și subiectivitate, gen, sexualitate, acțiune umană, arhetip și corp; și a conceptelor psihianalitice de subconștient, narcisism, proiecție, introiecție, sublimare, Complexul lui Oedip, Complexul Electrei, straniu, fantezie, refulare. De asemenea, am evidențiat modul în care feministele psihianaliste se distanțează și diferențiază de teoria freudiană, precum și ideile prin care se disting între ele sau care le apropie unele de altele. Am ajuns la concluzia că, ceea ce examinasem ca aspecte ale individualității, s-au dovedit a fi, de fapt, tot atâtea componente ale unui întreg numit generic **identitate**. Modul în care aceasta este modelată de procesele